

*White came folk-maid in her virtue
Clad as if in puffy snow.*

A folk-maid, so humble, untarnished and pure by nature, ranks among the most popular images of the Latvian folklore. White is she glowing, casting ever radiant light of virtue and chaste upon everything around her.

After World War I, when Latvia had become an independent state with its own national currency, among the authors of the new lats banknotes and coins was the graphic artist Rihards Zariņš (1869–1939), Director of the State Securities Printing House. For the obverse of the 5-lats silver coin he chose his 1921 design of the large coat of arms of the Republic of Latvia, which was created on the basis of the draft design of the state coat of arms made by the graphic artist Vilhelms Krūmiņš (1891–1959). On the reverse he depicted a Latvian folk-maid as a symbol of national ethical purity and virtue of hard work. For centuries nurtured through folklore, this image was close and understandable to every Latvian.

The prototype of the Latvian folk-maid was Zelma Brauere (1900–1977), a proof-reader of the State Securities Printing House, whose youth, beauty and gentle demeanour fascinated many people, among them R. Zariņš who had often portrayed her before. Various images of Zelma Brauere can be also recognised on the 10-lats and 20-lats banknotes designed by Rihards Zariņš as well as on the covers of elaborate telegrams and, highly generalised, on the 50-santims coin.

This generalisation finds the most exquisite expression on the silver 5-lats coin, with the excellent plaster model by Percy Metcalfe, a distinguished engraver of The Royal Mint, United Kingdom, contributing to its attainment. The head of the folk-maid is featured in profile, viewed from the right side, with this central motif being encircled from either side by the inscription *Latvijas Republika*. To bring out the idea powerfully, the artist has opted for only few details: ears of corn overlaying the folk-maid's shoulder, a rich braid stretching down her back, and her collar and head dress embroidered with an ornamental design characteristic of Latvian folk costume. The artistic expression is intensified by the serene beauty of mutual relationship of all elements and the simultaneous lightness and firmness of the silhouette.

The 5-lats silver coin became extremely popular due to its pleasing artistic expression and value. Its central image obtained an extra symbolic meaning like the statue of Mother Latvia in the sculptural ensemble of the Brethren Cemetery and the statue of Liberty that tops the Freedom Monument in Riga. People gave 5-lats silver coins to their children and grandchildren as gifts; they stored and kept them "for a rainy day" – as if they had some apprehension, some foreboding.

When during World War II the occupational regimes replaced one another and Latvia lost its independence and national currency, this silver coin became a symbol of freedom and statehood for the nation, a comforting ray of hope for those scattered in Siberia and in exile across the globe.

The Bank of Latvia dedicated a 5-lats gold coin to the 10th anniversary of the renewed national currency of Latvia which also featured the design of the historical 5-lats silver coin. It was issued under the international coin programme "The Smallest Gold Coins of the World". The design of the coin was modified by Gunārs Člītis (1927–2007) and the plaster model was made by Ligita Franckeviča (1947). The coin was struck by *Valcambi SA* (Switzerland).

To mark the 90th anniversary of the Bank of Latvia and the national currency unit, the lats, and the 20th anniversary of the renewed lats, the Bank of Latvia issues a new silver 5-lats coin using the original electrotypes produced in 1929 and employed in minting this coin in 1929, 1931 and 1932. The coin has its own unique history and its happy journey continues.

SUDRABA PIECLATNIEKS

5-LATS SILVER COLLECTOR COIN

LATVIJAS BANKA

Informācija pa tālruni 67022434. Information by phone +371 67022434.

info@bank.lv www.bank.lv

Nominālvērtība – 5 lati, svars – 25.00 g,
diametrs – 37.00 mm, metāls – 925° sudrabs,
kvalitāte: *tamped back*, monētas josta – ar uzrakstu.
Mākslinieks: Rihards Zariņš.
Monēta kalta *The Royal Mint* (Lielbritānija).

Face value: 5 lats; weight: 25.00 g;
diameter: 37.00 mm; metal: silver of .925 fineness;
quality: *tamped back*; edge: lettered.
Artist: Rihards Zariņš.
The coin is struck by *The Royal Mint*
(United Kingdom).

Balta nāca tautumeita Kā ar sniegu apsniigusi.

Tik vienkāršs, skaidrs un tīrs ir viens no skaistākajiem un iemīļotākajiem latviešu folkloras tēliem. Balta viņa staro, ar savu tikumu un sirdsskaidrību katru veicamo darbu un it visu ap sevi izgaismodama.

Kad pēc 1. pasaules kara neatkarību ieguvušajā Latvijā tika veidota sava naudas sistēma, viens no jauno lata banknošu un monētu dizaina autoriem bija grafiķis Rihards Zariņš (1869–1939). 5 latu sudraba monētas aversā viņš lika Latvijas valsts lielo ģerboni, kura zīmējumu darinājis 1921. gadā, būdams Valstspapīru spiestuves pārvaldnieks, par pamatu ņemot grafiķa Vilhelma Krūmiņa (1891–1959) projektu. Monētas reversam R. Zariņš izvēlējās latviešu tautumeitas tēlu kā tautas darba tikumu un ētiskās skaidrības simbolu. Gadu simtos folklorā izlotos, tas bija saprotams un tuvs katram latvietim.

Mākslinieks par modeli tautumeitas tēlam izvēlējās Valstspapīru spiestuves direktori Zeltu Braueri (1900–1977), kuras jaunība, skaistums un sirdsskaidrība valdzināja daudzus, arī R. Zariņu, kurš viņu vairākkārt portretējis. Z. Braueris tēls atpazīstams gan R. Zariņa zīmētajās 10 un 20 latu papīra naudas zīmēs, gan greznu telegrammu vākos un – augstā vispārīguma pakāpē – 50 santīmu monētā.

Sudraba 5 latu monētā tēla vispārīgums ir augstāks un pilnīgāks, un to sasniegt palīdzējis arī izcilā *The Royal Mint* (Lielbritānija) graviera Pērsija Metkalfa (*Percy Metcalfe*) plastiskais risinājums. Jaunavas galva attēlota profilā no labās puses, un kompozīciju divos puslajos ietver uzraksts *Latvijas Republika*. Tēla raksturojumam mākslinieks izvēlējies pavisam maz līdzekļu: pār jaunavas labo plecu viegli slīgst vārpas, pār muguru – bieza matu pīne, apkaklīti un vainadziņu rotā latviešu tautastērpam raksturīgais ģeometriskais ornaments.

Mākslinieciskajā izteiksmē īpaša nozīme ir visu sadaļu savstarpējo attiecību rāmajam skaistumam, skaidrajam, vieglajam un reizē noteiktajam siluētlinijas tecējumam.

Tīkamā mākslinieciskā veidojuma un vērtības dēļ 5 latu sudraba monēta kļuva īpaši populāra. Tās galvenais tēls ieguva papildu simbolisku nozīmi – līdzīgu Mātei Latvijai Brāļu kapos un brīvības tēlam Brīvības pieminekļa smailē. Šo monētu dāvināja bērniem un bērnu bērniem, glabāja un krāja "nebaltām dienām". Kā nojauzdami, kā zinādami!

Kad 2. pasaules kara laikā Latvijā viena otru nomainīja okupācijas, tika zaudēta valsts neatkarība un arī nauda, šī sudraba monēta kļuva par Latvijas brīvības un valstiskuma simbolu, okupētajā Latvijā, izsūtījumā Sibīrijā un trimdā visā pasaulē glabātu cerības stariņu.

Latvijas nacionālās valūtas atjaunotnes 10 gadu jubilejai Latvijas Banka veltīja 5 latu zelta monētu ar vēsturiskās 5 latu sudraba monētas atveidi. Tā kalta starptautiskās programmas "Pasaules mazākās zelta monētas" ietvaros. Monētas dizainu atveidoja mākslinieks Gunārs Cilītis (1927–2007), ģipša modeli darināja tēlniece Līgita Franckeviča (1947), un tā kalta *Valcambi SA* (Šveice).

Sagaidot Latvijas Bankas un lata 90 gadu jubileju un lata atjaunošanas 20 gadu jubileju, 5 latu monēta 2012. gadā kalta, izmantojot oriģinālās 1929. gada galvanoplastikas formas, kas lietotas, šādu monētu kaļot 1929., 1931. un 1932. gadā. Monēta ar unikālu vēsturi turpina ceļu naudas ritumā.

Riharda Zariņa zīmējums.
(Fotoattēls no *The Royal Mint* (Lielbritānija) muzeja krājuma.)

A drawing by Rihards Zariņš.
(A photo from the collection of the Museum of *The Royal Mint*, United Kingdom.)

